

דבר העורכת

בפתח הגיליון החדש ברצוני לברך על הצטרפותן של תמר ברקאי ועמית קפלן למערכת כעורכות מדור הספרים. אני בטוחה כי פעילותן (שאת פירותיה נראה רק בגיליונות הבאים) תוביל לשיפור המדור ותהפוך אותו למעניין יותר. ברכה מיוחדת נשלחת לשהם דרורי, רכות המערכת, לרגל לידת בנה זיו.

בגיליון הנוכחי מוצג מגוון של מאמרים ונושאי דיון סוציולוגיים העוסקים בהיבטים שונים של החברה בישראל. המאמר הפותח מאת שולמית לב-אלג'ם מציג ניתוח של התיאטרון הקהילתי בישראל, שהוקם כחלק ממנגנון הרווחה בישראל של שנות השבעים, בעיקר בשכונות של מזרחים. התיאטרון מומשג כטקסט תרבותי הצומח "מלמטה" ומשקף מורכבות רבה של הסכמה ומחאה המתקיימות זו בצד זו. הניתוח המתמקד בשני אתרים קהילתיים חושף - באמצעות הטקסטים התיאטראליים - את הדיון הנוקב שעורכים השחקנים עם פרויקט שיקום השכונות. דיון זה מדגיש כיצד מחאה ושיתוף פעולה יכולים לעלות בקנה אחד, וכיצד "ביקורת קטנה" משמשת דרך להעצמה ולשינוי חברתי.

נורית אלפסי דנה במאמרה במושג ה"יצירתיות" מזווית שונה לחלוטין - היא מתמקדת בפריסה המרחבית של תעשיות בתחומים המכונים "יצירתיים" כביטוי לתהליכי גלובליזציה שחווה המרחב העירוני בישראל. אלפסי משווה בין תל-אביב ובין ירושלים ומדגישה את העובדה כי תהליכים גלובליים שאמורים היו ליצור האחדה בין המרחבים השונים, מוליכים למעשה לניגודים חריפים ביניהם. כך למשל מוצגת תל-אביב כעיר "גלובלית" שבה מרוכזות תעשיות הידע והטכנולוגיה המאפיינות את העולם התחרותי בעידן הגלובלי, בצד תעשיות יצירתיות הקשורות בתרבות, צרכנות וביילוי. ירושלים, לעומתה, מוצגת כעיר המנסה להידמות לתל-אביב אך בפועל הולכת ומתרחקת ממנה. המחקר דן בהשלכות של תהליכים אלו ובמשמעויות החברתיות והכלכליות שלהם.

שני מאמרים נוספים עוסקים בנושאים הקשורים במשפחה הישראלית ובשינויים שחלים בה. מאמרה של עליזה לוין עוסק בחקר הגורמים הקשורים ביציבות הנישואים בישראל. לוין מתמקדת במיוחד בהשפעת הדמיון החברתי בין בני הזוג - בעיקר מבחינת המוצא, ההשכלה והגיל - על גירושים, ומוצאת כי דמיון, בעיקר מבחינת ארץ המוצא וההשכלה, אכן מחזק את הנישואים. לממצאים אלו השלכות סוציולוגיות מעניינות לגבי חברה שמעודדת "מיוזג גלויות" ושבה עולה בהתמדה שיעור הנישואים המעורבים מבחינת המוצא. גם להשפעה של מידת הדמיון ברמת ההשכלה של בני הזוג על יציבות נישואיהם משמעות רבה במיוחד מבחינת עתידן הכלכלי של משפחות לאחר גירושין.

מאמרה של גלית אהרון מביט אל יחסים תוך-משפחתיים תוך התמקדות בממד נוסף של אי-שוויון מגדרי - זה הקיים בין בני זוג בתוך המשפחה. אהרון בוחנת את התלות הכלכלית של נשים בבני זוגן ומצביעה על עלייה משמעותית בתרומה הכלכלית של נשים להכנסת המשפחה. עלייה זו נובעת בעיקר מהצטרפותן של נשים רבות לשוק העבודה ומכך שבמרבית המשפחות בישראל כיום יש שני מפרנסים. יחד עם זאת, ממצאי המחקר מראים כי במשפחה שבה שני מפרנסים לא חל שינוי משמעותי בתלות הכלכלית של נשים, כלומר תרומתן לכלכלת המשפחה נשארה נמוכה כשהייתה, למרות השיפור שחל במעמד האישה בחברה הישראלית. ממצאים אלו מדגישים כי שימור מעמד הנשים כ"מפרנסות

משניות" תורם להחלשתן הן בתוך המשפחה והן מחוצה לה, במיוחד במצבים שבהם המשפחה מתפרקת.

המאמר האחרון בגיליון זה, מאמרה של לימור סמימיאן-דרש, מתאר את השינויים החלים בגופם של חיילי יחידת דובדבן במהלך הכשרתם. לטענת המחברת, לגוף הנוצר בהכשרה זו יש יכולות חדשות של אלימות, של שליטה ושל הנאה, הקשורות ביניהן בקשרים מורכבים ונותרות בגופם של החיילים גם לאחר שחרורם מן הצבא. במאמר נעשה שילוב בין מושג ההביטוס של בורדייה לבין המושג ביולוגיה מקומית של לוק, במטרה להראות כיצד, בתהליך מהיר ואינטנסיבי, נוצר קשר ארוך-טווח ודינמי בין התברתי לבין הגופני.

כפי שנהגנו בחוברות הקודמות, גם בגיליון זה מתפרסם דיון, והפעם הוא מיוחד לספרה של תמר כתריאל *Dialogic Moments*. הדיון, בעריכתה של רבקה ריב"ק, מבוסס על יום עיון שנערך באוניברסיטת חיפה לרגל צאת הספר, וכולל את דבריהם של דבורה גולדן, יורם כרמלי ותמר כתריאל עצמה על הספר. אני פונה אל קהיליית החוקרים והכותבים בישראל לתרום הצעות לדיונים כגון זה, החושפים תחומים חשובים בסוציולוגיה – הישראלית או הכללית יותר – לפני ציבור הקוראים בישראל. כתמיד חותמת את החוברת סקירת הספרים המציגה מבחר מגוון של נושאים העוסקים בחברה בישראל. אני מאחלת לכל הקוראים קריאה מהנה,

חיה שטייר, עורכת